

Veli ve Öğretmen Görüşlerine Göre Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimin Görünümü*

The View of Distance Education in the Covid-19 Pandemic Process According to Parent and Teacher Views

Ertuğ Can^{a†}, Urania Nikolayidis^b

^aKırklareli University, Kırklareli, Türkiye

^bMinistry of National Education, Kadir Has Primary School, İstanbul, Türkiye

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmen ve veli görüşlerine göre Covid-19 Pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarının mevcut durumunu incelemektir. Bu çalışma, nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan durum çalışması modelinde planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğiyle belirlenen 37 öğretmen ve 70 veliden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, uzman görüşü alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda 4 tema ve 59 kod belirlenmiş ve bu tema ve kodlara göre analizler yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğretmen ve veliler uzaktan eğitim uygulamalarını kısmen yeterli bulmaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarında altyapı, erişim, araç-gereç, öğrenci, veli, öğretmen, dersler ve müfredata bağlı sorunlar bulunmaktadır. Veliler, Eğitim Bilişim Ağı (EBA), derslerin içeriği, süresi, yeterliliği ve öğrenci motivasyonu ile ilgili daha çok sorun olduğunu belirtmiştir. Bu sorunlar karşısında öğretmenler genellikle bireysel görüşmeler, farklı sınıf içi etkinlikler ve programlar ile öğretmenlik becerilerini kullanmıştır. Veliler ise öğrencilere özel ders desteği sağlama, teknik destek, öğrenciyi motive etme ve öğretmenler ile iletişim sağlama yöntemlerini kullanmıştır. Öğretmen ve velilerin bir bölümü karşılaştıkları sorunların çözümü olmadığını ve bazı sorunlarının çözüleceğine inanmadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, eğitim sisteminde iyileştirme, öğretmen yönetici işbirliği, ders desteği, erişim ve teknik destek, altyapıyı geliştirme, motivasyon sağlama ve etkili bilgilendirme şeklinde önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 pandemisi, uzaktan eğitim, mevcut durum, öneriler.

Abstract

The purpose of this research is to examine the current situation of distance education practices during the Covid-19 Pandemic process, according to the opinions of teachers and parents. This study was designed in the case study model within the tradition of qualitative research. The study group of the research consists of 37 teachers and 70 parents determined by the maximum diversity sampling technique. The data of the research were collected through the structured interview form prepared by the researchers, taking expert opinion. The data were analysed using the content analysis technique. As a result of the data analysis, four themes and 59 codes were determined, and analyses were made according to these themes and codes. According to the results of the research, teachers and parents find distance education applications partially sufficient. There are problems related to infrastructure, access, equipment, students, parents, teachers, lessons, and curriculum in distance education applications. Parents stated that there are more problems with the Education Information Network (EIN), the content, duration, adequacy of the courses and student motivation. In the face of these problems, teachers often used individual interviews, different classroom activities and programs, and teaching skills. Parents, on the other hand, used the methods of providing private tutoring support, technical support, motivating the student and communicating with teachers. Some of the teachers and parents stated that the problems they encountered were not a solution, and they did not believe that some of their problems could be solved. Participants

*This research was presented as an oral presentation at the "International Congress on Open Learning and Distance Education 2021(ICOLDE 2021)" held online on 09-10 October 2021.

*ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: Ertuğ Can, Department of Educational Sciences, Faculty of Science and Literature, Kırklareli University, Kırklareli, Türkiye E-mail address: ertugcan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0885-9042.

^bUrania Nikolayidis, Ministry of National Education, Kadir Has Primary School, İstanbul, Türkiye, E-mail address: nikolayidis_47@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4287-5211.

Received Date: September 9th, 2021. Acceptance Date: April 28th, 2022.

make suggestions in the form of improvement in the education system, teacher-manager cooperation, course support, access and technical support, improvement of infrastructure, motivation and effective informing.

Keywords: Covid-19 pandemic, distance education, current situation, suggestions.

© 2022 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

1. Giriş

Aralık 2019'da Çin'de ortaya çıkan ve küresel düzeyde etkili olan Covid-19 pandemisi ile birlikte dünya genelinde yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Eğitimin kesintisiz sürdürülebilmesi amacıyla acil uzaktan eğitim uygulamaları başlamıştır. Türkiye'de de okulların kapanması ile Mart 2020 itibarıyla tüm öğretim kademelerinde eğitim uygulamaları belirli bir süre uzaktan eğitim platformlarından devam etmiştir. Pandemi krizi nedeniyle, öğrenmenin devamlılığını sağlamada açık ve uzaktan eğitim uygulamaları önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Uzaktan eğitim araçları hükümet organları, üst düzey eğitim yöneticileri, öğretmenler ve veliler için olduğu kadar her sınıf seviyesindeki öğrenciler için de öğrenme ortamı oluşturma, öğrenmeyi destekleme, bilgiye erişim ve bilgi paylaşımı bakımından büyük önem taşımaktadır (UNESCO, 2020a). Ancak, Harper, Chen ve Yen'in (2004) belirttiği gibi, uzaktan eğitim sistemi, iş birliğine dayalı öğrenme ortamları oluşturma, veri tabanlarına ve uzak konumlara erişim olanağı sağlamalıdır.

Covid-19 pandemisi sonucu okulların kapanması ile birlikte öğretimin kalitesi bakımından ebeveyn ve öğrenci özellikleri, öğretimin niceliği, niteliği, süreci ve çıktıları, öğretmenin bilgi, beceri ve deneyimleri, okulun özellikleri ve sistemin yapısı gibi faktörler ön plana çıkmaktadır (Huber ve Helm, 2020). Covid 19 pandemisi, öğrenmenin kesintiye uğratılmadan sürdürülmesinin gerekliliğini ve alternatif öğrenme yaklaşımlarının önemini göstermiştir (Can, 2020a). Okulların kapanması, çocuklar üzerinde ekonomik, sosyal ve psikolojik etkiler oluşturmuş ve çocukların normal programlardan uzaklaşmalarına, çevrimiçi ortamda zararlı ve güvenli olmayan içerikle karşılaşmalarına neden olmuştur (Pokhrel ve Chhetri, 2021). Bununla birlikte, pandeminin mevcut eğitim eşitsizliklerini daha da derinleştirebileceği (Yıldız ve Akar Vural, 2020), bu dönemde öğrenme fırsatlarını korumak için planlı ve etkili bir strateji uygulanmadığı takdirde, yaşanacak aksamanın ciddi öğrenme kayıplarına neden olabileceği (Reimers ve Schleicher, 2020) belirtilmektedir.

Covid-19 pandemi sürecinde teknik aksaklıklar, erişim sorunu, öğrencilerin derse aktif katılamaması ve etkileşim azlığı gibi sorunlar (Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020), ağ istikrarsızlığı, azalan konsantrasyon, tek taraflı etkileşim (Shim ve Lee, 2020), çevrimiçi altyapıya sahip olmama ve erişilebilirlik sorunu ile özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin rehberliğe ihtiyacı olduğu (Pokhrel ve Chhetri, 2021) belirtilmektedir. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV, 2020) raporuna göre, pandemi döneminde uzaktan eğitim için tablet ve bilgisayar ihtiyacı başta olmak üzere, öğrencilerin kriz döneminde öğretmen desteği ile sosyal ve duygusal yönden de desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Eğitim sistemleri pandemiden olumsuz etkilendiği için sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak etkili bir kapsayıcı eğitim politikasına ihtiyaç bulunmaktadır (Eren, 2020).

Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimin etkililiği bakımından, çevrimiçi eğitimde öğretim stratejileri olarak, ses ve ses yönetimi, çevrim içi sınıf etkileşimlerini geliştirmek için öğretim stratejilerini oluşturmak, yoksul ve altyapı eksikliği olan alanlara önem vermek, öğrencilerin öğrenme yeteneklerini geliştirmek, eleştirel, pratik ve yaratıcı düşünmek, pandemi koşullarına uygun esnek öğretim ve değerlendirme planları ve politikaları uygulamak, dersleri küçük modüllere dönüştürmek faydalı olabilir (Mahmood, 2021).

Uzaktan eğitim uygulamalarının etkililiği ve başarısında, ders materyalleri, ders içerikleri ve öğrenme ortamının düzenlenmesi (Atasoy, Özden ve Kara, 2020), e-öğrenme sistemlerinin öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerine uygun tasarlanması (Al-Fraihat, Joy, Masa'deh ve Sinclair, 2020), canlı ders sürelerinin uzatılması, altyapı ve bağlantı sorunlarının giderilmesi, ders içeriklerinin geliştirilmesi, öğretmenlerin ve velilerin eğitilmesi (Can ve Ozan, 2021), öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterliklerinin geliştirilmesi (Can ve Gündüz, 2021a; 2021b) büyük önem taşımaktadır. Covid-19 Pandemisinin etkilerinin küresel düzeyde devam etmesi, öğrenmenin kesintisiz sürdürülebilmesinde zaman zaman açık ve uzaktan eğitim uygulamalarının kullanılması zorunluluğu dikkate alındığında, bu süreçteki uzaktan eğitim uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymak ve etkililiğine yönelik öneriler sunmak önemli görülmektedir. Çünkü küresel düzeyde etkili olan pandeminin ne zaman sona ereceği kesin olarak bilinmemektedir. Bu durum, uzaktan eğitimin gerek kriz durumlarında gerekse normal dönemlerde özgün eğitimi desteklemek amacıyla kullanımının yaygınlaşarak devam edeceğini göstermektedir. Bu aşamada, pandemi gibi kriz dönemlerinde uygulanmakta olan uzaktan eğitim uygulamalarının genel durumunun bilimsel araştırmalarla ortaya koyulması ve sistemin geliştirilmesine yönelik öneriler geliştirilmesi ihtiyacı olduğu belirtilebilir.

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 Pandemi sürecinde öğretmen ve veli görüşlerine göre uzaktan eğitim uygulamalarının mevcut durumunu incelemektir. Bu amaç altında, araştırmanın problem cümlesi, “Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarının genel görünümü nasıldır?” şeklinde ifade edilmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır: Covid-19 pandemi sürecinde;

- 1.Uzaktan eğitim uygulamalarının genel durumu nasıldır?
- 2.Uzaktan eğitim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- 3.Uzaktan eğitim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ile baş etme yöntemleri nelerdir?
- 4.Uzaktan eğitim uygulamalarının etkililiği için neler yapılabilir?

Araştırma, Covid-19 pandemisinin etkisi ile uzaktan eğitim uygulamalarının devam ettiği bir süreçte, öğretmen ve veli görüşlerine göre nitel araştırma yöntemleri ile derinlemesine veriler elde edilmesi, bütünsel bir yaklaşımı esas alması bakımından diğer araştırmalardan farklı olarak önem taşımaktadır. Araştırmada öğretmen ve velilerin benzer ve farklı görüşlerinin belirlenerek pandemi sürecinde ve pandemi sonrası dönemde uzaktan eğitim uygulamalarının etkililiğine olumlu katkılar sağlayacağı ve geleceğe yönelik öneriler geliştirilmesi önemli görülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemine uygun olarak durum çalışması modelinde yürütülmüştür. Durum çalışması genellikle, sosyal bilimlerde güncel ve gerçek yaşam olaylarının bütüncül bir yaklaşımla, sistemli ve çok yönlü olarak derinlemesine araştırılmasında kullanılmaktadır (Creswell, 2014; Denzin ve Lincoln, 2005; Fidel, 1984; Stake, 1995; Yin, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2013; Zainal, 2007). Stake’in (1995) belirttiği gibi durum çalışması yöntemsel bir seçim değil, bir durum içerisinde neyin çalışılacağına seçimidir. Durum çalışmalarında, bireyler, gruplar, programlar, kurumlar, kültürler gibi olgular araştırma konusu olabilir (Patton, 2015). Olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açıları sağlayan durum çalışmasında (Brown, 2008), durumlar, olaylar ve olgular, zaman ve eylemlerle sınırlı olabilir. Bu araştırmada Covid-19 Pandemi dönemindeki uzaktan eğitim uygulamaları bir durum olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Bu araştırmadaki durum çalışmasının önemi, bir kriz durumu olarak Covid-19 Pandemi sürecinin karmaşıklığı ve etkileri ile bu süreçte gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının durumunu sosyal bağlam olan veli ve öğretmenlerin bakış açısı ve yaşantısı ile ortaya koymaktır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile belirlenen 37 öğretmen ve 70 veliden oluşmaktadır. Araştırmada öğretmen ve veli görüşlerine başvurularak veri çeşitliliği sağlanmıştır. Glesne’nin (2016) belirttiği gibi, maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğinde farklı özelliklere sahip katılımcıların bir durum, olay ve olgu ile ilgili görüşleri çerçevesinde genel geçer görüşler ortaya koyulmaktadır. Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre, maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde, belirli bir problem ile ilgili görüşlerine başvurulacak kişilerin maksimum derecede çeşitliliğini garanti altına almak ve bu çeşitliliğin üzerinde uzlaştığı ortak olguların olup olmadığı ortaya koyulmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

	Demografik Özellikler	Açıklama	(n)	%
Öğretmenler	Yaş Aralığı	21-25	2	5
		26-30	10	27
		31-35	4	10
		36-40	5	14
		41-45	5	14
		46-50	5	14
		51 ve üstü	6	16
		Toplam	37	100
Cinsiyeti		Kadın	32	86
		Erkek	5	14
		Toplam	37	100

Tablo 1. devamı

Demografik Özellikler	Açıklama	(n)	%
Branş	Okul Öncesi Öğretmeni	10	27
	Sınıf Öğretmeni	3	8
	Branş Öğretmen	24	65
	Toplam	37	100
Öğretmenler	1-5 yıl	4	10
	6-10 yıl	10	27
	11-15 yıl	4	10
	16-20 yıl	7	19
	21-25 yıl	6	16
	26-30 yıl	5	14
	31-35 yıl	1	3
	Toplam	37	100
Görev Yapılan Kurum	Okul Öncesi Eğitim	11	30
	İlkokul	12	33
	Ortaokul	5	14
	Akademik Lise	3	8
	Meslek Lisesi	4	10
	Diğer (RAM, Halk Eğitim Merkezi vb.)	2	5
Toplam	37	100	

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu kadın (n=32), branş öğretmeni (n=24) ve 26-30 yaş aralığında (n=10) olmakla birlikte, genellikle 36-50 yaş aralığında (n=42) yer almaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğunun meslekî kıdemi 6-10 yıl arasında (n=10) değişmekle birlikte, genellikle 11-30 yıl (n=22) arasında değişen kıdeme sahip olduğu, ilkokullar (n=12) ile okul öncesi eğitim kurumlarında (n=11) görevli oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan velilere ilişkin demografik özellikler ise Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Velilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Açıklama	(n)	(%)
Cinsiyet	Kadın	63	90
	Erkek	7	10
	Toplam	70	100
Öğrencinin Öğrenim Gördüğü Okul Türü	İlkokul	39	56
	Ortaokul	26	37
	Akademik Lise	4	6
	Meslek Lisesi	1	1
	Toplam	70	100
Veliler Bir İşte Çalışma Durumu	Kamu	9	13
	Özel	16	23
	Kendi İş	8	11
	Çalışmıyor	37	53
	Toplam	70	100
Sınıf Düzeyine Göre Veli Sayısı	1.Sınıf öğrenci velisi	2	3
	2.Sınıf öğrenci velisi	25	36
	3.Sınıf öğrenci velisi	4	6
	4.Sınıf öğrenci velisi	8	11
	5.Sınıf öğrenci velisi	4	6
	6.Sınıf öğrenci velisi	8	11
	7.Sınıf öğrenci velisi	10	14
	8.Sınıf öğrenci velisi	9	13
	Toplam	70	100

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun kadın (n=63), bir işte çalışmayan (n=37), ilkokullarda (n=39) ve 2. sınıfta (n=25) öğrenim gören öğrencisi bulunan veliler olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı, uzman görüşü alınarak hazırlanan yapılandırılmış 4 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Açık uçlu sorular kapsamında katılımcılara pandemi döneminde uzaktan eğitimin mevcut durumu, karşılaşılan sorunlar ve sorun çözme yöntemleri ile geleceğe yönelik önerileri sorulmuştur. Veri toplama aracının birinci bölümünde öğretmenlere yönelik yaş, cinsiyet, branş, meslekî kıdem ve görev yapılan kurum ile ilgili 5, velilere yönelik ise cinsiyet, öğrencinin okul türü, sınıfı ile velinin çalışma durumuna ilişkin demografik veri elde etmeye yönelik 4 soru yer almaktadır. Veri toplama aracı geliştirilmeden önce kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve öncelikle 8 sorudan oluşan taslak bir form oluşturulmuştur. Bu taslak form ile 20 öğretmen ve 10 velinin katılımı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiş, eğitim bilimleri alanında uzman 3 akademisyenin görüşüne başvurulmuş ve veri toplama aracının 4 açık uçlu sorudan oluşmasına karar verilmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma için Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulundan 26.01.2021 tarih ve E-35523585-199-1571 sayılı Etik Kurulu Onayı alınmıştır. Araştırma verileri, İstanbul’da pandemi koşulları nedeniyle elektronik ortamda gönüllü katılımcılar bilgilendirilerek ve onayları alınarak elde edilmiştir. Araştırmanın verileri pandemi koşullarında yüz yüze görüşme olanağı olmadığından elektronik ortamda gerçekleştirilen görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşmelerde değişik online platformlar kullanılarak katılımcıların açık uçlu sorulara derinlemesine yanıtlar vermelerine yönelik açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada hem öğretmenlerin hem de velilerin görüşlerine başvurularak veri çeşitliliği sağlanmıştır. Araştırma verileri her ne kadar bir kriz döneminde ve yüz yüze görüşme olanağının olmadığı bir zaman diliminde gerçekleştirilmiş olsa da nitel araştırma geleneğine uygun olarak katılımcılarla elektronik ortamda etkileşime dayalı detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiş, görüşmeler ortalama 20 dakika ile 35 dakika arasında değişiklik göstermiştir. Ayrıca, araştırmacıardan biri ilköğretim kademesinde mevcut durumu deneyimleyen ve alanda çalışan biri olarak her iki katılımcı grup ile yakın iletişim ve etkileşim içinde yer almış, problem durumunu doğrudan deneyimlemiştir. Diğer araştırmacı ise yükseköğretim kademesinde çalışmakla birlikte pandemi sürecinde öğretmen ve velilere yönelik yürütmüş olduğu eğitim faaliyetleri ile alana yönelik çalışmaları bağlamında hem konu ve durum ile hem de katılımcılarla yoğun bir deneyim ve etkileşim sağlamıştır. Araştırmacıların bu deneyim ve gözlemleri ile problem durumunun içinde yer almaları araştırma sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Verilerin toplanması sürecinde araştırmacılar olabildiğince yansız olmaya, kişisel ve etik konularda dikkatli olmaya özen göstermişlerdir. Örneğin, gönüllü katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiş, görüntü ve ses kaydı alınmasını istemeyen katılımcı görüşleri yazılı olarak not edilmiş, araştırma süreci kapsamlı olarak katılımcılara açıklanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri içerik analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle, öğretmen ve veli görüşleri esas alınarak tema ve kodlar oluşturulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre, nitel araştırma verilerinin analizinde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere 4 aşama bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen veriler bu aşamalar takip edilerek analiz edilmiştir. Katılımcı görüşleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, araştırmanın amacına uygun ve birbirleri ile anlamlı olan kelime grupları ile kodlar belirlenmiştir (Corbin ve Strauss, 2008; Creswell, 2014; Miles ve Huberman, 1994). Verilerin kodlama işlemi başlangıçta araştırmacılar tarafından bağımsız olarak yürütülmüş, kodlamadaki benzerlik ve farklılıklar belirlenmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda 4 tema ve 59 kod belirlenmiş ve analizler bu tema ve kodlara uygun yürütülmüştür.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamaya yönelik yöntemler olan inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik (Lincoln ve Guba, 1985; Yıldırım ve Şimşek, 2013) bu araştırmada da kullanılmıştır. Örneğin araştırma sürecinde inandırıcılığı sağlamada katılımcıların açık uçlu sorulara detaylı cevaplar vermelerine yönelik açıklamalar yapılmış, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi kullanılmıştır. Tutarlılığın sağlanması için araştırmacılar verilerin toplanması, kodlanması ve analizi gibi tüm süreçlerde yansızlığı sağlamaya özen göstererek “tutarlılık incelemesi” ve “teyit incelemesi” stratejilerini kullanmışlardır. Bu amaçla, katılımcı görüşlerine başvurulması, bulguların teyit amacıyla öğretmenler ve velilere gönderilmesi, uzman desteği alınması ve görüşlerin ayrıntılı olarak betimlenmesi gibi aşamalar takip edilmiştir. Araştırmacıların oluşturduğu kodlar ve temalar, eğitim

bilimleri alanında çalışan 3 uzman tarafından tekrar oluşturulmuş, uzmanların eşleştirmeleri ile araştırmacıların eşleştirmeleri karşılaştırılmış ve elde edilen kod ve temaların genel olarak uyumlu olduğu görülmüştür. Kodlamanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla, Miles ve Huberman'ın (1994: 64), [Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] x 100, formülü uygulanmıştır. Kodlayıcılar arasındaki uyum, [Güvenirlilik = 47 / (47 + 12)] x 100 = .80 olarak bulunmuştur. Kodlayıcılar arası güvenirliliğin %70'ten büyük olması, kodlamanın güvenilir olduğunu doğrulamaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Kodlayıcılar arasındaki uyum düzeyinin yüksek olması, kodlamanın güvenirliliği bakımından kodlayıcılar arasında yüksek düzeyde görüş birliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca, araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla; Creswell'in (2014) belirttiği gibi a) bulgular ilişkili olduğu duruma göre yorumlanmış, b) temaların ve kodların iç tutarlılığına yönelik içsel homojenlik ve dışsal heterojenlik kriterleri esas alınmıştır. Ayrıca, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi gibi işlem basamakları yöntem bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Nitel araştırmalarda bulguların yorum yapılmadan doğrudan sunulması, araştırmanın güvenirliliğine olumlu katkı sağlamaktadır (Creswell, 2014). Bu nedenle, araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için verilerin analizi sonucu elde edilen öğretmen ve veli görüşleri üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan öğretmen görüşlerine ilişkin ham veriler Ö1, Ö2..., veli görüşlerine ilişkin ham veriler ise V1, V2..., şeklinde kodlanmış ve bulgular bölümünde verilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Uzaktan Eğitimin Durumu

Pandemi döneminde uzaktan eğitim uygulamalarının durumuna ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3
Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Tema	Katılımcı	Alt Tema	Kodlar	(f)
Uzaktan Eğitimin Durumu	Öğretmen	Uzaktan Eğitim Yeterliliği	Başarılı	18
			Verimsiz	17
			Öğrenciye erişim sorunu	3
			Öğretim yöntemi	2
			Altyapı yetersizliği	2
	Veli	Uzaktan Eğitim Kalitesini Etkileyen Faktörler	Öğrenci katılımı	8
			Altyapı	7
			Veli tutumu	3
			Ders planlaması	3
			Öğretmen yeterliliği	2
			Müfredat yetersizliği	1
Uzaktan Eğitim Yeterliliği	Uzaktan Eğitim Yeterliliği	Kısmen Yeterli	40	
		Yetersiz	16	
		Yeterli	14	

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenler pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının yeterliliğini başarılı (f=18), verimsiz (f=17), öğrenciye erişim sorunu (f=3), öğretim yöntemi (f=2) ve altyapı yetersizliği (f=2) şeklinde açıklamışlardır. Konu ile ilgili olarak bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

"EBA TV, canlı ders uygulamaları ayrıca EBA internet sitesinden veli ve öğrenciye ulaşılabilir. Çalışmalar programa uygun devam edebiliyor." (Ö1)

"Okul öncesi eğitimde sürekli masa başı etkinlik yapılarak verim almak mümkün değildir. Dolayısıyla, ekran karşısında okul öncesi çocuğunun özellikle de istenilen motor becerilerinin gelişiminin desteklenmesi zor olmaktadır." (Ö3)

"Pandemi döneminde eğitim yapıldığını düşünmüyorum. Yapılan öğretimdir. Öğretim çalışmalarının hiç yoktan iyidir mantığında olduğunu düşünüyorum. Çünkü hesapta olmayan ve bilinmeyen bir durumla karşı karşıya gelindi. EBA'dan yapılan eğitim ilk defa için başarılı, ancak ne veli ne de öğrenci bu konuda hazır değildi. Öğretmenlere gelince çabuk adaptasyon sağladıklarını düşünüyorum." (Ö37)

“...TV yayınları özellikle akademik başarı düzeyi düşük, kendi kendine öğrenme becerileri yeterince gelişmemiş öğrencilerin öğrenmesinde yetersiz kalmaktadır. EBA ve farklı uzaktan öğrenme araç ve uygulamaları ile yapılan derslerde internete erişim ve teknolojik imkânlardaki yetersizlikler uzaktan öğrenmeyi olumsuz etkilemiş, öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve engelli öğrencilerin uzaktan öğrenmesinde sorunlar yaşanmıştır.”(Ö34)

“Çok verimli olduğunu düşünmüyorum, iç disiplini düşük öğrencilerde maalesef takip ve öğrenme gerçekleşmiyor.”(Ö10)

Tablo 3’te görüldüğü gibi, veliler uzaktan eğitim uygulamalarını genellikle kısmen yeterli (n=40), yetersiz (n=16) ve kısmen yeterli (n=14) bulmaktadır. Ayrıca, uzaktan eğitim uygulamalarının kalitesini etkileyen faktörleri sırasıyla öğrenci katılımı (f=8), altyapı (f=7), veli tutumu ve ders planlaması (f=3), öğretmenin yeterliği (f=2) ile müfredat yetersizliği (f=1) olarak belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Öğretmenler olabildiğince yardımcı olmaya çalışıyor ancak öğrenciler derste söz almadan konuştuğundan, dersi dinleyen öğrenciler sorun yaşayabiliyor. Ayrıca bilgisayardan öğrenciler kontrol edilemediğinden ve dersin süresi az olduğundan öğretmen öğrencileri mi susturayım ders mi anlatayım derken istediği verimi alamıyor. Bunun sebebini veliler olduğunu düşünüyorum, öğretmenler gereğini yapmaya çalışıyor.” (V25)

“Çok yeterli bulmuyorum. Özellikle EBA TV ekranlarından verilen dersler pek verimli gelmiyor bana. Öğretmenimizin ona tanınan süre içinde ders vermesi çok daha verimli ve anlamlı oluyor.” (V56)

“Öğrenciler için çok verimli olmadığını düşünüyorum. Uzun süre ekran karşısında olmaları verimliliği ve dikkati azaltıyor. Üniversite hayalleri kurulurken belki üniversiteye bile gidemeyebiliriz endişeleri derslere, okula bakış açılarını olumsuz etkiliyor maalesef.” (V23)

“Düşünce güzel, ama uygulama başarılı olmadı. Yapboz tahtası gibi sürekli karar değişiklikleri, her okulda farklı uygulamalar oluyor. EBA TV yetersiz. Tüm yük velilerde. İmkânı ve şartları müsait olan çocuklar şanslı, peki ya diğerleri ne olacak?” (V53)

“İnternet alt yapı ve cihaz donanımı olmadan bu iş yarım kalıyor.” (V24)

“Ders saatlerinin esnekliği olmadığından ötürü çok etkin bulamamaktayım. Sabah öğlen ayrı günlerde olması disipline olmasında engel olduğunu düşünüyorum.” (V46)

“Öğretmenlerin dijital eğitim araçlarını kullanmak konusunda meslek içi eğitimlerinin yetersiz olduğu görülüyor. ...” (V48)

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular: Uzaktan Eğitim Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimde karşılaşılan sorunlara ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Uzaktan Eğitim Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Genel Görüşler

Tema	Katılımcı	Kodlar	(f)
Uzaktan Eğitimde Sorunlar	Öğretmenler	Öğrenci motivasyonu	17
		Veli ilgisizliği	10
		EBA alt yapısı	10
		Öğretmen motivasyonu	5
		Eğitim sistemi	4
		Öğretmen deneyimsizliği	3
		Okul yönetimi	2
	Veliler	EBA alt yapısı	24
		Uzaktan eğitime erişim	22
		Ders programları	18
		Öğrenci motivasyonu	13
		Okul ortamı	8
		Öğrenme ortamı	5
		Veli tutumu	2
Müfredatın yapısı	2		
Olanaklar	1		

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorun alanlarının nedenlerini/kaynaklarını öğrenci motivasyonu (f=17), veli ilgisizliği (f=10), altyapı yetersizliği (f=10), öğretmen motivasyonu (f=5), eğitim sistemi (f=4), öğretmen deneyimsizliği (f=3) ve okul yönetimi (f=2) ile açıklamaktadır. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“EBA, Zoom girişleri, bağlantı kurma zorluğu, konsantre olmak iki taraf içinde zor, müdürümüzün anlayışsız ve emrivaki davranışları, öğretmenler ile sürekli soğuk savaş halinde olması, veliler duyarsız, ders esnasında sürekli ses yapıyorlar, çocuklarını günlük kontrol etmiyorlar vs”.(Ö5)

“Programların yapılması ve uygulanması sıkıntılı. Araç eksikliğinden, zaman ayarından katılımlarda sorun yaşıyor. Motivasyon sıkıntısı var”.(Ö6)

“Ev ortamında bulunan öğrencileri motive ederek sürekli olarak derslere katılımlarını ve disiplini sağlamak çok zor”.(Ö7)

“Hazırlıksızlık...(uzaktan eğitimle ilgili), İnternet ve EBA kesintileri... Velilerin dersin içeriğini algulamasında uyumsuzluklar.... Çocuklara müdahale...(onların yerine ders yapma), Ev ve iş karışması...özel yaşamın yok olması..”.(Ö31)

“Öğrenci isteksizliği, alt yapı yetersizliği(internet), evlerde internet ve bilgisayar olmaması, velilerin devamlı ders istemesi, matematik yapılsın beden eğitimi yapılsın, öğretmenlerin bu konuda ön eğitim almamaları, EBA’ ya girişlerin sıkıntılı olması, velilerin derslere müdahale etmesi, mantıksız istekleri (sabah dokuzda ders başlamasın uyanamıyoruz gibi)”.(Ö37)

“Okulların bazıları açık, bazıları kapalı bundan dolayı yaşanan bir tutarsızlık söz konusu. Her yerde insanlar rahatça dolaşabiliyorken okulların kapanması, çocukların okula gidememesi, büyük bir eksiklik ve yanlış bir tutum. Bir ülkede önce sağlık sonra eğitim gelir, fakat bizim ülkemiz bu süreçte eğitim kanalını iyi yönlendirme yapamadı, olan çocuklara oldu”.(Ö15)

“Bence en büyük sorun, ders aracı olmayan öğrenciler. Daha sonra özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler de bu sistemde atılan grup oldu”.(Ö33)

Tablo 4’te görüldüğü gibi, veliler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorun alanlarının nedenlerini/kaynaklarını sırasıyla EBA alt yapısı (f=24), uzaktan eğitime erişim (f=22), ders programları (f=18), öğrenci motivasyonu (f=13), okul ortamı (f=8), öğrenme ortamı (f=5), veli tutumu (f=2), müfredatın yapısı (f=2) ve olanaklar (f=1) şeklinde açıklamaktadır. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“EBA en büyük sorun bence. Maalesef bu kadar zaman geçmesine rağmen hala alt yapıdan kaynaklı sıkıntılar yaşanıyor. Ayrıca ülke genelinde herkesin eşit şartlarda eğitim alabildiğine inanmıyorum. Bir başka sorun ise maalesef bizler yani öğrenci velileri. İşleyişi tam anlamıyla bilmediğimiz halde gerek okul idaresinden gerek öğretmenlerden insanüstü performans sergilemelerini bekliyoruz. Bu durum, ister istemez öğretmenlerimize olumsuz yönde etki ederek motivasyonlarını düşürüyor.” (V15)

“EBA TV üzerinden ders izlerken bir süre sonra oğlum dersi yatarak izlemeye başladı ve bir ders disiplini maalesef olmadı. EBA üzerinden yapılan canlı derslerde bağlantı sıkıntısı yaşadık. Bazen bağlansak bile diğer öğrenciler bağlanamadığından bir bütünlük sağlanamadı.” (V40)

“EBA yoğunluktan kilitlenip duruyor. MEB sürekli görüş değişikliği yaparak yazılar gönderiyor idareye, idare de hiçbir konuda inisiyatif kullanmıyor. Örneğin ders programında başka okullar inisiyatif kullanırken bizimki kullanmadı. Ayrıca bu süreç zaten teknoloji ile sürekli iç içe olan çocuklarımızı resmen teknolojiye bağımlı hala getirdi, başka oyun bilmez ve oynamaz oldular.” (V53)

“Öncelikle internet bağlantı sorunları, iletişimin kesintili olması, geri bildirim almakta zorluk, yetersiz fiziksel aktivite, yetersiz akran iletişimi, gibi zorlukları oldu.” (V42)

“Uzaktan eğitimin süresinin daha az olması, öğrenciler açısından iyi olacaktır. Müfredatın hafifletilmesi gerekmektedir.” (V1)

“Uzaktan eğitim uygulamalarının uzunluğu ve çocuğumuzun odaklanması sorunu.” (V2)

“Saatler çok sıkıntılı. Ders programı çok yetersiz.”(V44)

“Öğretmenlerin dijital eğitim araçlarını kullanmak konusunda meslek içi eğitimlerinin yetersiz olduğu görülüyor. Bu sebeple maalesef etkin bir çalışma sağlanamadı. Ancak öğretmenlerin kendi çabaları ile yapılan olumlu etkinlikler olabiliyor.” (V48)

“İlkokul düzeyinde çevrimiçi eğitimin faydası olmadığını düşünüyorum.” (V45)

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular: Uzaktan Eğitimde Sorun Çözme Yöntemleri

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimde sorun çözme yöntemlerine ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5
Uzaktan Eğitim Uygulamalarında Kullanılan Sorun Çözme Yöntemleri

Tema	Katılımcı	Kodlar	(f)
Uzaktan Eğitimde Sorun Çözme Yöntemleri	Öğretmenler	Bireysel Görüşmeler	15
		Sınıf içi etkinlikler	6
		Farklı eğitim programları kullanma	4
		Öğretmenlik becerisi	2
		Kendini geliştirme	2
	Öğretmenler ve Veliler	Çözumsuzlük	17
	Veliler	Ders desteği alma	22
		MEB-Öğretmen-Öğrenci etkileşimi	21
		Veli desteği	19
		Erişim/teknik destek	11
		Ders düzenleme	3
		Alışma	1

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmeye sırasıyla bireysel görüşmeler (f=15), sınıf içi etkinlikler (f=6), farklı eğitim programları kullanma (f=4), öğretmenlik becerisi (f=2) ve kendini geliştirme (f=2) gibi yöntemleri kullanmaktadır. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“EBA, Zoom, telefon gibi, öğrenci ve velilerle iletişim içinde birçok kaynak kullanarak sorunları aşmaya çalıştık. Yararı da oldu”. (Ö9)

“Öncelikle teknoloji alanında kendimi eğittim, çeşitli programlar denedim, şu anda yeterli olduğumu düşünüyorum. Veli ve öğrencilerle de yaptığım toplantılar işe yaradı (uzaktan)”. (Ö37)

“Motive etmek için not ödüllendirmesi, motivasyon ödevleri, slayt sunum video ile renkli ve ilgi çekici konular işledim işlemeye çalışıyorum”. (Ö5)

“Öğrencilere farklı anlatım yöntemleri kullanarak ilgi uyandırmaya çalıştım. Yüz yüze eğitim kadar etkili değildi. Ders dışında öğrencilerle etkinlikler yaptık çevrimiçi olarak”. (Ö8)

Tablo 5’te görüldüğü gibi, veliler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunların çözümünde sırasıyla ders desteği/takviye alma (f=22), MEB-öğretmen-öğrenci etkileşimi (f=21), veli desteği (f=19), erişim/teknik destek (f=11), ders düzenleme (f=3) ve alışma (f=1) gibi yöntemleri belirtmişlerdir.

Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Özel bir kurumdan takviye çevrimiçi ders aldırıyorum. Test kitaplarıyla tekrar yapmasını sağlıyorum. Ne kadar yeterli olduğumu bilmiyorum.” (V14)

“EBA derslerinde zaman zaman sorunlar oldu. Bağlanamadık, ses veya görüntü gitti vs. Çözümü evde kendimiz takviye dersler yaparak bulmaya çalıştık.” (V15)

“Çocuğum uzaktan eğitimi reddettiği için özel ders aldırma yoluna gittim. Ancak, maddi olarak yetişemedim ve bıraktırdım. Bu yıl boşa giden bir yıl oldu maalesef çok üzgünüm...” (V27)

“Teknik destek aldık. İnternet kotasını yükselttik, yeni bir bilgisayar temin ettik. Yeterli oldu fakat yine de ara ara kopmalar yaşıyoruz.” (V24)

“Evdeki tüm düzeni çocuklara göre değiştirdik. Telefonlarımızı dahi eğitim için çocukların kullanımına sunduk.” (V21)

“Aslında evde uzun süre kalmak en büyük sorun, ama ona da zamanla alıştık.” (V43)

Araştırmaya katılan bazı veliler (f=8) ve öğretmenler (f=9) ise karşılaştıkları sorunların çözümü olmadığını düşünerek herhangi bir yöntem kullanmadıklarını veya kullanmanın faydalı olmayacağını belirtmiştir. Bu konudaki bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Öğretmen ve idareye taleplerimizi ilettik. Ama maalesef idare hiçbir konuda inisiyatif almadı. Ben ekstra eğitim platformu üyelikleri ve test kitapları ile çocukla kendim ilgilenerek destek veriyorum, ama tabii ki yeterli değil, sonuçta biz öğretmen değiliz.” (V53)

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular: Uzaktan Eğitimin Etkililiği İçin Öneriler

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimin etkililiğine yönelik katılımcı görüşleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Uzaktan Eğitim Sürecinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşler

Tema	Katılımcı	Kodlar	(f)
Uzaktan Eğitimde Öneriler	Öğretmenler	Eğitim sisteminde iyileştirme	18
		Öğrenciyi motive etme	6
		Araç gereç ve altyapı desteği	5
		Hibrit/Karma eğitim	3
		Öğretmen eğitimleri	3
		Veli bilgilendirme	2
		Zaman yönetimi	1
	Veliler	Öğretmen-idareci iş birliği	16
		Ders planlaması	15
		Müfredatın geliştirilmesi	10
		Erişim-teknik destek	10
		Yüz yüze eğitim	7
		Araç-gereç	7
		Ödev	5
		EBA'nın geliştirilmesi	4
		Kaynak kullanımı	2

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenler uzaktan eğitim sürecinin geliştirilmesine yönelik öneriler olarak sırasıyla eğitim sisteminde iyileştirme (f=18), öğrenciyi motive etme (f=6), araç-gereç ve altyapı desteği (f=5), hibrit/karma eğitim (f=3), öğretmen eğitimleri (f=3), velileri bilgilendirme (f=2) ve zaman yönetimi (f=1) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Ders saatleri çok fazla, haftada 35 saat, yük her iki tarafa da, seyrek ve az yapılırsa daha iyi olur, ayrıca bence günlük her sınıfa en az 1 ders rehberlik yapılmalı, o gün değerlendirilmeli, sorunlar anlık ve günlük çözümlenmeli, + ve - not verilmeli, ödüllendirme bol yapılmalı, ayda bir seviye belirleme sınavı yapılmalı, kayıt yapılmalı ve öğrenciler istedikleri zaman tekrar izleyebilmeli vs.”(Ö5)

“Derslerin azaltılması, kameraların açık olması.” (Ö10)

“Ders programına rehberlik saati konulabilir. Teknolojiyi daha etkin kullanma ve verimli ders işleme konusunda öğretmenler eğitilmelidir.”(Ö11)

“... Öğrenciler ve öğretmenler için indirimli ya da belli bir kotaya kadar ücretsiz internet sağlanması. Ayrıca, müfredatında uzaktan eğitime göre seyrekleştirilmesi, müfredatla paralel olarak ders kitaplarının ve dijital materyallerin uzaktan eğitime uygun hazırlanması, uzaktan eğitime uyumlu basılı ve dijital materyallerin artırılarak çözüm getirilebileceğini düşünüyorum.”(Ö34)

“Öğrencilerde motivasyon kaybı ve isteksizlikle acilen baş etmek gerekiyor.”(Ö8)

“Karşılaştığım sorunların bazıları çözümsüz yüz yüze eğitimin tekrar başlamasıyla ancak çözülebilir. Ama zaman yönetiminizi iyi yapmalı ve sabretmeli, geçici bir dönem olduğunu düşünerek motive olmalıyız.”(Ö27)

“Seyreltilmiş sınıflarda hibrit eğitim yapmak bir çözüm olabilir.”(Ö35)

Tablo 6'da görüldüğü gibi, veliler uzaktan eğitim sürecinin geliştirilmesine yönelik olarak sırasıyla öğretmen-idareci iş birliği (f=16), ders planlaması (f=15), müfredat-sistem iyileştirmesi (f=10), erişim ve teknik destek (f=10), yüz yüze eğitim (f=7), araç-gereç desteği (f=7), ödev (f=5), EBA'nın geliştirilmesi (f=4) ve kaynak kullanımı (f=2) şeklinde öneriler belirtmişlerdir.

“Ders programı azaltılmalı, dolayısıyla müfredat da azaltılmalı. Okul yönetimleri derslerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmeli. EBA hiç kullanışlı değil, altyapısı güçlendirilmeli.” (V24)

“Sistem alt yapısının tüm sınıflara aynı anda hizmet verebilmesi için iyileştirme yapılmalı. EBA uygulamasına ilkökul sınıfları için daha fazla içerik eklenmesi gerekiyor.” (V41)

“Canlı ders saati azaltılabilir. Dört saat canlı ders, iki saat EBA TV olarak düzenlenebilir.” (V3)

“Kalabalık sınıfların bölünerek, öğrencinin derse katılımının daha fazla olması sağlanabilir.” (V14)

“Özel eğitim öğrencilerine ayrı bir eğitim uygulanmalı. Uzaktan eğitim yeterince zor, uzun bir süreyi kapsıyor ve yüzeysel. Farklı çocuklar bu konuda yetersiz kalıyorlar.” (V2)

“Uzaktan eğitim için vazgeçilmez olan internet servisi öğrencilere ücretsiz olmalı. Bilgisayar ve gerekli teknolojik gereçlerdeki bazı vergiler kaldırılarak, bu ürünlerin daha uygun satışı sağlanabilir. Ekonomik gücü olmayan ailelere bu tip araçlar bağışlanabilir.” (V8)

“Okulların kontrollü bir şekilde yüz yüze eğitime geçmesi taraftarıyım. Günde yarım saatten on ders çevrimiçi eğitim görmekteyiz ve bunun çocukların dikkat seviyelerini oldukça zorlayan bir durum olduğunu düşünüyorum. Büyükşehirde yaşamamıza rağmen internet alt yapısının iyi olduğunu da düşünmemekteyim.” (V68)

“Bence pandemi dönemi, uzaktan eğitim sadece temel bilimler alanında değil, müzik, resim, beden gibi derslerle anaokulundan liseye her kademedede desteklenmeli. Uzaktan eğitimin en büyük dezavantajlarından biri her öğrencinin ulaşamaması, imkânların her öğrencinin yararlanabileceği düzeye getirilmesi yararlı olacaktır diye düşünüyorum.” (V42)

“Öğretmenlerin uzaktan eğitim ve dijital dönüşüm konusunda ciddi eğitim görmesi ve çocuklara tablet, laptop gibi araçların sağlanmasında fırsat eşitliği sağlanması.” (V48)

4. Sonuç ve Tartışma

Araştırma bulgularında, öğretmenler pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarını genellikle başarılı bulmakla birlikte büyük şehirlerde dâhil olmak üzere alt yapı sorunları yaşandığını belirtmektedir. Ayrıca, öğrenciye ve internete erişim sıkıntısı ile teknolojik imkânlardaki yetersizlikler nedeniyle uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha zor olduğu vurgulanmaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarının bazı öğrenciler ve dersler için yetersiz kaldığı, pandemi sürecinin öğretmen ile iş birliğinin önemini anlaşılması bakımından ise faydalı olduğu belirtilmiştir. Okul rehberlik uygulamalarında ise bireysel görüşmelere oranla grup çalışmalarının daha etkili olduğu ve EBA sisteminin olumlu gelişme kaydettiği belirtilmiştir. Öğretmenler, yeni duruma uyum sürecinde yaptıkları çalışmalarda öğrenciler ile etkileşimin azaldığını, yeterli geribildirim alınamadığını, akademik başarısı ve çalışma motivasyonu düşük öğrencilerin dersleri takipte ve öğrenmede eksik kaldığını, öğrencilerin ders devamsızlığının olduğunu belirtmektedirler.

Veliler ise pandemi sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı ve öğretmenlerin EBA ve diğer platformlar yoluyla başarılı ve özverili çalışmalar yürütmekle birlikte, çalışmaların kısmen yeterli olduğunu, bu sürecin kendilerini ve çocuklarını zorladığını belirtmişlerdir. Özellikle, çocuklarının derslere yüzeysel katıldıklarını ve odaklanma sorunu yaşadıklarını, ders yoğunluğunun öğrencileri zorladığını, öğrencilerin ve öğretmenlerin daha önceden uzaktan eğitim deneyimlerinin olmaması ve hazırlıksız olmalarının yürütülen çalışmaların verimliliğini azalttığını belirtmişlerdir. Veliler, beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan bu özel dönemde uzaktan eğitim uygulamalarının öğrenci, altyapı, veli, ders, öğretmen ve müfredat gibi faktörlerden etkilendiğini, öğrencilerin çevrimiçi derslerde söz almadan konuşmaları, velilerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemeleri ve derslere müdahale etmelerinin eğitim-öğretim çalışmalarının kalitesini düşürdüğünü belirtmiştir.

Öğretmenler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorun alanlarını öğrenciden, veliden, altyapı yetersizliğinden, öğretmenlerin motivasyon düşüklüğünden, eğitim sisteminden, öğretmenlerin deneyimsizliği ile okul yönetiminden kaynaklı olarak sıralamaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin uzaktan eğitimde disiplin ve devamsızlık sorunu ile odaklanma zorluğu yaşadıklarını, çevrimiçi eğitimin ilkökul öğrencileri için faydalı olmadığını, bu süreçte okul yönetiminden yeterli desteği alamadıklarını ve uzaktan eğitimde tecrübeli olmadıkları için de sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim uygulamalarında öğrenci memnuniyeti ile öğretmenin niteliği arasında doğrudan bir ilişki bulunması (Al-Fraihat vd., 2020), araştırma bulgularında yer alan, öğretmenlerin tecrübeli olmadıkları için sorunlarla karşılaşmaları ve hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtilmesini doğrulamaktadır. Öğretmenlerin niteliğinin yükseltilmesi, uzaktan eğitimin niteliğini ve öğrenci başarısını olumlu etkileyecektir.

Araştırma bulguları ile benzer şekilde, teknik altyapı yetersizliğine bağlı sorunlar, öğretmenlerin hizmetçi eğitim ihtiyacı, öğrenci devamsızlığı ve motivasyon sorunu (Balaman ve Hanbay Tiryaki, 2021), öğrencilerin derse katılamaması, araç-gereç yetersizliği, internet bağlantı sorunları, teknik aksaklıklar, velilerin müdahalesi (Can ve Ozan, 2021; Kavuk ve Demirtaş, 2021), altyapı sorunları, tek yönlü iletişim, motivasyon eksikliği (Shim ve Lee, 2020) olarak belirtilmektedir. Öğretmenlerin pandemi gibi travmatik durumlarda çocukları desteklemedeki profesyonel rolleri nedeniyle ek baskılara da maruz kalabildikleri ve öğrencilerin sosyo-duygusal ihtiyaçlarını desteklemek ve bunlara yanıt vermek için genellikle yeterli eğitim ve rehberliğe sahip olmadıkları (Müller ve Goldenberg, 2020), öğrencilerin ise uzaktan eğitimde zaman yönetimi ve motivasyon konusunda sorunlar yaşadıkları (Fidalgo, Thormann, Kulyk ve Lencastre, 2020) belirtilmektedir. Çakın ve Külekçi Akyavuz'a (2020) göre, öğretmenler pandemi sürecinde iletişim sorunları, velilerin sürece destek olmaması, öğrencilerin eğitim sürecinin takip edilememesi şeklinde sorunlarla karşılaşmışlardır. Sarı ve Nayır (2020) ise pandemi dönemindeki sorunları öğrenmenin kesintiye uğraması, uzaktan öğrenmenin oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesindeki yetersizlikler, okul terklerinde artış, öğrenmenin ölçülememesi, müfredat yetersizlikleri ile eğitime erişim ve teknolojik konular olarak sıralamaktadır.

Veliler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorun alanlarını sırasıyla EBA'ya erişim sorunu ve altyapı yetersizliği, derslerin sayısı ve sürelerinin yetersizliği, öğrencilerin ilgisizliği ile derslere etkili katılım sağlayamamaları, okul

yönetiminin yeterli katkıyı sağlayamaması, öğrencilerin öğrenme ortamlarının uygun olmaması, velilerin yeterli katkıyı sunamaması ve gereksiz müdahalesi, müfredatın yoğunluğu, öğrencilerin ders araç gereci, bilgisayar ve internet bakımından yeterli olanaklara sahip olmaması şeklinde açıklamaktadır. Veliler genel olarak, pandemi sürecinde, EBA TV ve EBA'ya girişlerde sorun yaşadıklarını, internet kotası ve internete bağlanma sorunlarının velileri zorladığını, öğrencilerin ev ortamında derslere odaklanamadıklarını, ders süreleri, sayıları ve ders programları açısından zorlandıklarını, öğrencilerin ders esnasında dersler yerine başka şeylerle ilgilendiklerini, çocukların sosyalliklerinin bittiğini ve kendilerini disipline edemediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrencilerin araç-gereç ve alt yapı sorunları ile yeterli geri bildirim almakta zorluk yaşadıkları, öğrencilerin ekran karşısında fazla zaman geçirmeleri, fiziksel aktivite yetersizliği, geribildirim ve iletişim eksikliğinin sorun olduğu belirtilmiştir. Bazı veliler, öğretmenlerin ve idarenin sorunlar karşısında ilgisiz davrandıklarını, inisiyatif alamadıklarını, öğretmenlerin dijital araçları kullanmada sorun yaşadıklarını, bu anlamda öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere gereksinim duyduklarını belirtmiştir.

Araştırma bulguları ile benzer şekilde, Covid-19 pandemi sürecinde EBA sisteminin yetersiz olduğu, erişim, altyapı, içerik, etkileşim ve araç-gereç ihtiyacına bağlı olarak farklı sorunlarla karşılaşıldığı (Başaran vd., 2020; Bayburtlu, 2020; Can ve Ozan, 2021; Doğan ve Koçak, 2020; Gürdamar, Şehirli ve Topçuoğlu Ünal, 2020; Kavuk ve Demirtaş, 2021; Kaynar, Kurnaz, Doğrukök ve Şentürk Barışık, 2020; Pınar ve Dönel Akgül, 2020; Yılmaz, Güner, Mutlu, Doğanay ve Yılmaz, 2020; Yurtbakan ve Akyıldız, 2020), EBA'nın içerik ve altyapı bakımından geliştirilmesi gerektiği (Avcı, 2020; Can, 2020a; Can ve Ozan, 2021), belirtilmektedir. Ayrıca, Külekçi Akyavuz ve Çakın'a (2020) göre, pandemi sürecinde uzaktan eğitimde teknik yetersizlik, iletişim ve bilgi eksikliği, öğretmenlerin ilgisizliği ve planlama yetersizliğine bağlı sorunlar yaşanmaktadır. TEDMEM (2020) raporunda, Covid-19 sürecinde temel eğitim ve ortaöğretimde karşılaşılan sorunlar olarak etkili karar modeli eksikliği, internete erişim sorunu ve teknolojik olanaklardaki yetersizlikler, EBA TV üzerinden sunulan içeriklerin etkililiğinin ölçülememesi sıralanmaktadır. Ayrıca, okulların kapalı olma süresine bağlı olarak öğrenme kayıplarının ve okul terkleri olasılığının artabileceği, öğrenme güçlüğü olan ve engelli öğrencilerin yaşadığı öğrenme güçlüklerine ek olarak öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinin de olumsuz etkilenebileceği belirtilmektedir.

Araştırma bulgularına benzer şekilde, uzaktan eğitimde teknolojik (internet bağlantısı, teknolojik araç, altyapıya erişim vb.) pedagojik (öğretmenlerin teknoloji kullanımındaki yetersizlikler, etkileşimli öğretim materyali ihtiyacı, öğrenci geri bildirim ve değerlendirmenin yetersizliği) ve sosyal zorluklar (çalışma ve ebeveyn desteği için evde uygun ortamın olmaması) bulunduğu (Ferri, Grifoni ve Guzzo, 2020), çevrimiçi eğitimde erişim, teknik ve altyapı sorunları, araç-gereç yetersizliği, derslerin planlanması, etkileşim, motivasyon ve geribildirim eksikliği (Mishra, Gupta ve Shreee, 2020), yöneticilerin kullanıcı ihtiyaçlarına zaman ayıramaması (Harper vd., 2004), şeklinde güçlükler sıralanmaktadır. Türkiye'deki hanelerin yarısından fazlasında internet erişimi bulunmaması (OECD, 2020), uzaktan eğitim uygulamalarına erişimi engelleyen ve karşılaşılan sorunların temel nedenleri arasında gösterilebilir.

Araştırma bulgularında öğrencilerin ev ortamında derslere odaklanamadıkları, dersler yerine başka şeylerle ilgilendikleri, çocukların sosyalliklerinin bittiği ve kendilerini disipline edemedikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin ekran karşısında fazla zaman geçirdikleri, fiziksel aktivite yetersizliği ve motivasyon eksikliğinin sorun olduğu şeklinde sonuçlar yer almaktadır. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde, pandemi sürecinde uzun süre evde kalan öğrencilerin, öğretmen desteğinden mahrum kalma ve aile ortamından kaynaklı olumsuz duygular yaşadıkları (Hargreaves, 2020), pandemi sürecinin bireyler üzerinde önemli psikolojik etkileri olduğu (Öztürk, Akalın, Özgüner ve Şakiroğlu, 2020), öğrencilerin içsel motivasyonlarının dışsal motivasyonlarından düşük bulunduğu (Tekin, 2020) şeklinde araştırma sonuçları bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, öğretmen ve veli görüşleri bağlamında uzaktan eğitimde benzer güçlüklerle karşılaşılmaktadır.

Öğretmenler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözmeye sırasıyla bireysel görüşmeler, sınıf içi farklı etkinlikler ve eğitim programlarından yararlanma, öğretmenlik deneyimlerinden ve becerilerinden yararlanma ile kendilerini geliştirme gibi farklı yöntemleri kullanmaktadır. Burada belirtilen öğretmenlik becerisi, genel öğretmenlik becerisinden farklı olarak açık ve uzaktan öğrenme ortamına yönelik üst düzey teknoloji kullanımı ve okuryazarlığı, çevrimiçi öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma becerisi, sanal sınıf deneyimi ve sanal sınıf yönetimi yeterliği, sanal ortamda öğrencilere ve velilere rehberlik becerisi ile sanal ortamda öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme becerisi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, bazı öğretmenlerin bu becerileri kullanarak uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunları çözebildikleri söylenebilir. Bu becerileri kullanamayan ya da bu doğrultuda görüş belirtmeyen öğretmenlerin ise bu becerileri kazanmaları konusunda yetiştirilmeleri, kendilerini geliştirmelerinin faydalı olabileceği belirtilebilir. Bazı öğretmenler ise sorunun çözümü olmadığını düşünerek herhangi bir yöntem kullanmadığını belirtmiştir. Öğretmenler, Zoom, telefon ve EBA gibi değişik platformlar üzerinden öğrenci-veli toplantıları ile iş birliği sağlamaya çalıştıklarını, veli desteğinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ses video kayıtları,

ödül sistemi, motivasyonu artıracak ödevler, etkinlikler, deneme yanılma yöntemi, çözüm odaklı olma, farklı ders anlatımı ile ders içinde aktif olma gibi yöntemler de sorunların çözümünde öğretmenler tarafından kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına benzer şekilde, uzaktan eğitimde kullanılan e-öğrenme platformlarının niteliği öğrencilerin performanslarının ve memnuniyetlerinin artmasına, e-öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmeye ve memnuniyet artışına, etkili ve kalıcı öğrenme ile birlikte motivasyon artışına olumlu katkı sağlamakta (Cıral, Oliveira, Di Felice ve Aparicio, 2018; Ghazal, Al-Samarraie ve Aldowah, 2018; Lwoga, 2014), e-ders uygulamaları öğrencilerin ilgi, memnuniyet ve motivasyonlarını doğrudan etkilemektedir (Atasoy vd., 2020). Müller ve Goldenberg'in (2020), belirttiği gibi, uzaktan eğitim, kullanılan öğretim yöntemlerinin yüksek kalitede olması, öğrencilerin çevrimiçi eğitime erişebilme olanakları ve öğrencilerin yeterli düzeyde bağımsız çalışma kapasiteleri olması durumunda etkili olabilir. Uzaktan eğitimin örgün eğitime göre ek zorlukları bulunduğunu belirten Mc Aleavy, Gorgen ve Gaible (2020), ise uzaktan eğitimde öğretmenlerin derslerin planlanması ve öğretimi, bireysel ihtiyaçlara göre öğretimi düzenleme, öğrenci katılımını sağlama ve değerlendirme konularında yeterli olmaları gerektiğini belirtmektedir. Uzaktan eğitimde uygun önleyici yönetim stratejileri uygulandığında, çevrimiçi öğrenme ortamının geleneksel sınıftan kadar zengin ve üretken olabileceği (Stewart, 2008), belirtilmektedir. Çünkü Burns'a (2011) göre, çevrimiçi öğretimde öğretmenlerin yüksek nitelikte öğretim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

Öğretmenlerin yeterli alan bilgisi ve bilgisayar kullanma becerisi, çevrim içi öğretim yöntem ve teknikleri ile birlikte sanal sınıf deneyimi ve öğrencilere duygusal destek sunabilecek beceriye ihtiyaçları vardır (Mishra, vd., 2020). Çakin ve Külekçi Akyavuz da (2020) öğretmenlerin güzel sözler söyleme, destekleyici faaliyette bulunma, okulun devam ettiğini hissettirme ve etkili geribildirim ile öğrencileri motive edebileceğini belirtmektedir. Görüldüğü gibi, araştırma sonuçlarına benzer şekilde, uzaktan eğitimde karşılaşılan sorunların çözümü ve başarıda öğretmenlerin uzaktan eğitime uygun kullandıkları farklı yöntemler, öğretmenlik deneyimi ve öğretmenlik becerileri büyük öneme sahiptir.

Veliler uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunların çözümünde sırasıyla destek/takviye alma, MEB-öğretmen-öğrenci etkileşimi, veli desteği, erişim/teknik destek, ders desteği ve sürece alıştıkları şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bazı veliler ise karşılaştıkları sorunların çözümü olmadığını düşünerek herhangi bir yöntem kullanmadıklarını belirtmiştir. Veliler, ayrıca genellikle çocuklarını özel çevrimiçi veya yüz yüze takviye dersler ile desteklediklerini, bireysel çalışma programları ile internet ortamındaki yazılı ve görsel ders materyallerinden yararlandıklarını, EBA'ya takip ettiklerini, öğrencilerinin dersleri takip etmeleri için evde uygun ortam yaratarak motive etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Velilerin karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmede genellikle özel ders takviyesi almaları, velilerin uzaktan eğitim sürecinde maddi olarak zorlandıklarını doğrulamaktadır. Bu durum Bakanlık tarafından sunulan eğitimin yetersizliğini ya da eğitime erişilemediğini doğrulamaktadır. Ancak, bu durumun maddi durumu uygun olmayan velilerin çocuklarının yetersiz eğitim almalarına neden olabileceği gibi, eğitimdeki eşitsizlikleri de artıracak nitelikte olduğu söylenebilir.

Öğretmen ve veli görüşleri birlikte değerlendirildiğinde, araştırma sonuçları ile benzer şekilde Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan öğretimin etkililiğinde öğretmenlerin sınıf yönetimi becerisine sahip olmaları ve etkili geribildirim önemi (Huber ve Helm, 2020) belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterliğine sahip olmalarının önemli olduğu (Can, 2020b) ve bu amaçla öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterliklerinin geliştirilmesi gerektiği (Can ve Gündüz, 2021a; 2021b) etkili geribildirim, örnek öğretim, değerlendirme politikaları, dersleri kaydetme ve öğretim asistanlarından destek almanın önemi (Mahmood, 2021) vurgulanmaktadır. Ayrıca, çevrimiçi eğitimin etkililiği için öğretmenlerin yönetim, pedagojik, sosyal ve teknik konularda birtakım bilgi ve becerilere sahip olmaları (Berge, 1995), öğrenme kayıplarının önlenmesi için eğitim yöneticilerinin mevcut sosyal tecrit döneminde alternatif yöntemlerle eğitimin devamı için planlar geliştirmeleri gerektiği (Reimers ve Schleicher, 2020) belirtilmektedir.

Araştırmanın en önemli bulgularından biri, bazı velilerin ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların çözümü olmadığını veya sorunlarının yetkili birimlerce çözülemeyeceğini düşünmeleridir. Bu nedenle, bazı veliler ve öğretmenlerin pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarında karşılaştıkları sorunlara karşı herhangi bir sorun çözme yöntemini kullanmadıkları, buna yönelik herhangi bir girişimde bulunmadıkları veya bu konuda istekli olmadıkları dikkat çekmektedir. Bu görüşe sahip olan bazı öğretmen ve velilerin aynı zamanda karşılaştıkları sorunların nasıl çözülebileceğine yönelik de öneri sunmadıkları, öneri sunmak istemedikleri ya da kısıtlı olarak sundukları önerilerinin ise yerine getirilebileceği konusunda çekinceleri bulunduğu görülmektedir. Bu durum, öğretmen ve velilerin geçmişte yaşadıkları benzer sorunlarının çözülememesi, kullanılan yöntemin etkili olmaması, yetkili birimlerin gerekli katkıyı sağlayamaması veya sağlayamayacağını düşünmeleri ile açıklanabilir. Ayrıca, katılımcıların çevrelerindeki diğer veli ve öğretmenlerin karşılaştıkları benzer sorunlarının çözülemediğini görmeleri ve deneyimlemeleri ile okulun olanaklarının yetersizliği de belirtilebilir. Araştırmaya katılan bazı velilerin karşılaşılan sorunlar karşısında öğretmenlerin ve okul yönetimlerinin ilgisiz davrandığını ve sorunların çözümünde inisiyatif alamadıklarını belirtmeleri de bu çıkarımları doğrular niteliktedir. Araştırmaya katılan velilerin bazı

öğretmenlerin dijital araçları kullanmada sorun yaşadığını ve öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtmiş olmaları, öğretmen kaynaklı sorunların çözümünde pasif tutum sergilemelerine, öğretmenlerin sorunları çözebileceğine inanmamalarına ve öğretmenden bu konuda talepte bulunmamalarına ve karşılaştıkları sorunun kısa sürede çözümü olmadığını düşünmelerine neden olabilir. Araştırmaya katılan öğretmen ve velilerin karşılaştıkları sorunlar karşısında okul yönetiminin gerekli desteği sağlamaması/sağlayamaması, öğretmen ve veli görüşlerinin yeterince dikkate alınmaması, ulusal düzeyde alınan kararlar ile ters düşme endişesi, yasal sınırlamalar, veli-öğretmen-öğrenci ve okul yönetimi arasındaki iletişim ve işbirliğinin düzeyi de, karşılaşılan sorunlar karşısında pasif bir tutum sergilemede, inisiyatif almama, herhangi bir girişimde bulunmama ve öneri sunmama davranışında etkili olmuş olabilir.

Öğretmenlere göre, uzaktan eğitim sürecinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde iyileştirme yapılmalı, öğrencilerin derslere karşı motivasyon ve istekleri artırılmalı, araç-gereç ve alt yapı sorunları çözülmeli, öğretmen eğitimleri ve veli bilgilendirmeleri yapılmalı, zaman yönetimine önem verilmeli, ayrıca hibrit/karma eğitim ya da kabin sınıflarda seyreltilmiş yüz yüze eğitime geçilmelidir. Araştırma bulgularına göre karma eğitimin önerilmesine benzer şekilde, Winthrop'da (2020), pandemi sürecinde karma öğrenme yaklaşımları ile nitelikli öğretim materyallerinin kullanılabilirliğini, gelecekte harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarının yaygınlaşacağını, öğrenmeyi geliştirmeye yardımcı olacağını belirtmektedir.

Veliler uzaktan eğitim sürecinin geliştirilmesine yönelik olarak sırasıyla öğretmen-idareci iş birliği, ders desteği, müfredat-sistem iyileştirmesi, erişim ve teknik destek, yüz yüze eğitim, araç-gereç desteği, ödev, EBA'nın geliştirilmesi ve kaynak kullanımı şeklinde öneriler belirtmişlerdir. Veliler, sorunun özelliğine göre destek alınması, müfredatın hafifletilmesi, ekranın açık olarak ders yapılmasının özellikle ilkökul düzeyinde önemli olduğunu, alt yapı sorunlarının giderilmesi, ders saatlerinin esnek ve az olması, öğretmenlerin dijital anlamda eğitilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına benzer şekilde altyapı sorunlarının giderilmesi, öğrencilere cihaz desteği sağlanması, öğretmenlerin eğitilmesi (Kavuk ve Demirtaş, 2021), öğrencilerin öğrenmesine ve başarısına katkı sağlayacak uygun ortam ve sistemin tasarlanması, öğretmen ve öğrenciler için kolay anlaşılabilir kılavuz kitaplar hazırlanması (Shim, ve Lee, 2020), öğretmenlerin iyi yapılandırılmış dikkat çekici öğrenme aktiviteleri ve geribildirimleri kullanması (Mc Aleavy vd., 2020), çevrimiçi ortamda etkili öğretim için çeşitlilik, eşitlik, kapsayıcılık ve motivasyonu esas almak (Thomas, 2020), öğretmenlerin meslekî yönden eğitilmeleri (Page ve Jones, 2018; Fidalgo vd., 2020), faydalı olabilir. Uzaktan eğitimin etkililiği için politika yapıcılar, işletmeler, uzmanlar, okullar, öğrenciler ve ailelerin yakın iş birliği yapması (Ferri vd., 2020), öğretmen, öğrenci ve ailelerin açık ve uzaktan öğrenme ile bilişim teknolojileri konularında eğitilmesi gerektiği (Can, 2020a) önerilmektedir.

Araştırmaya katılan bazı veliler, kişinin kendisini ve çocuğunu daha iyi tanıyarak, bu geçici süreçte daha hoşgörülü davranarak sorunlarla başa çıkabileceğini, okul yöneticileri ve öğretmenlerden destek alınabileceğini, ders katılımını sağlamak için kalabalık sınıfların bölünerek ders yapılması ve özel öğrencilere farklı eğitim verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretmenlerin ve okul yönetiminin daha çok inisiyatif almaları, iş birliği yapmaları, öğretmenlerin ders anlatma yöntemlerini değiştirmeleri, veli görüşlerine başvurulması, canlı derslerin kayıt altına alınması, öğretmen ihtiyaçlarının giderilmesi ve öğretmenlere müdahale edilmemesi, öğretmen-öğrenci veli iletişiminin güçlendirilmesi önerilmektedir.

Bazı veliler ise, öğrencilere öğrenmeyi pekiştirecek az ama nitelikli ödevler verilmesi, konuların kaynaklarla desteklenmesi gerektiğini söylemişlerdir. Veliler, kaynakların verimli kullanımı ve sorunların çözümü üzerinde durulması gerektiğini de vurgulamışlardır. Ancak, bazı öğretmen ve veliler, sorunların çözümsüz olması nedeniyle önerilerinin olmadığını ya da kısıtlı olabileceğini söylemişlerdir.

Araştırma bulgularına benzer şekilde, hükümetlerin, öğretmenlere yönelik öğrenme kaynaklarının seçilmesine ve açık erişim kaynaklarının kullanımına rehberlik etmesi, destek olması (Mc Aleavy vd., 2020), kesintisiz öğrenme için teknoloji destekli öğrenmeyi teşvik etmek, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini ve eleştirel düşüncelerini sağlayan müfredat geliştirmek (Mishra vd., 2020), öğrencilerin çevrimiçi öğrenime erişim araçlarına sahip olmaları ve evde öğrenim için gerekli ekipman ve materyallere erişmelerini desteklemek, ek bireysel veya grup dersleri sağlamak (Müller ve Goldenberg, 2020), şeklinde öneriler sıralanmaktadır. Ayrıca, uzaktan eğitim sürecinde açık kural ve politikalar belirlenmesi, öğrencilere etkili geribildirim sağlanması ve alternatif değerlendirme yaklaşımları oluşturulması (Stewart, 2008) önerilmektedir. Uzaktan eğitimin etkililiği için kaynak ve zamana yatırım yapma, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere rehberlik olanağı sunma, öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlama, bilgi ve iletişim teknolojilerine yatırım yapmak, çevrimiçi öğretimi kullanıcı dostu araçlarla yaratıcı, yenilikçi ve etkileşimli hale getirmek (Pokhrel ve Chhetri, 2021) faydalı olabilir. Ayrıca, çevrimiçi ortamda etkili bir öğretim için öğretmenler ve öğrencilerin farklı çevrimiçi eğitim araçları kullanmaya yönlendirilmesi (Pokhrel ve Chhetri, 2021), etkili bir acil uzaktan eğitim sistemi tasarlanması (Shim ve Lee, 2020) uzaktan eğitim uygulamalarına olumlu katkılar sağlayabilir.

UNESCO (2020b), Covid-19 salgını sürecinde, uzaktan eğitim uygulamalarında karşılaşılabilecek olumsuzlukları azaltmak amacıyla öncelikle teknoloji, içerik, pedagoji ve izleme-değerlendirme olmak üzere, dört alanda iyi bir hazırlık yapılmasını önermektedir. Can (2020a), ise Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim sisteminin altyapı, erişim, içerik, tasarım, uygulama, kalite, güvenlik, mevzuat ve pedagojik açıdan güçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları olarak, araştırma verilerinin toplandığı süreçte pandeminin etkilerinin devam etmesi, okul kapanmaları nedeniyle katılımcılara ulaşmada ve fiziksel olarak aynı ortamda yüzyüze görüşmelerde sorunlar yaşanması nedeniyle verilerin elektronik ortamdaki görüşmeler sonucu elde edilmesi zorunluluğu sıralanabilir. Ayrıca, araştırmanın küresel düzeyde etkili olan bir pandemi krizi sürecinde uygulanmakta olan acil uzaktan eğitim uygulamalarının mevcut durumunu öğretmen ve veli görüşlerine göre belirlemeyi amaçlaması da sınırlılık olarak belirtilebilir.

Araştırma bulgularından hareketle, pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamaları konusunda öğretmen, öğrenci ve velilerin etkili bilgilendirilmeleri, altyapı, erişim ve programların geliştirilmesi, ihtiyacı olan öğretmen, veli ve öğrencilere psikolojik destek, araç-gereç ve internet desteği sağlanması faydalı olabilir. Ayrıca, çevrimiçi eğitim ortamları için yönetici ve öğretmenlerin ihtiyacı olan öğretim yöntem ve teknikler, teknolojik araç ve gereçlerin kullanımı, öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme, rehberlik ve danışmanlık ile sanal sınıfların kullanımı ve sanal sınıf yönetimi konularında hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim olanakları sağlanmalıdır. Veli ve öğretmen görüşleri bir bütün olarak dikkate alındığında uzaktan eğitim sürecinin etkili yönetimine de ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğretmen, okul yöneticisi, veli, öğrenci ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin görüşlerine göre farklı öğretim kademelerinde yürütülmekte olan açık ve uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik nicel, nitel ve karma yöntemlere dayalı araştırma sonuçlarına göre mevcut durum gözden geçirilebilir.

Kaynaklar

- Al-Fraihat, D., Joy, M., Masa’deh, R., & Sinclair, J. (2020). Evaluating E-learning systems success: An empirical study. *Computers in Human Behavior*, 102, 67-86.
- Atasoy, R., Özden, C. ve Kara, D. N. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde yapılan E-ders uygulamalarının etkililiğinin öğrencilerin perspektifinden değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 95-122. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44491>.
- Avcı, A. (2020). Eğitim Bilişim Ağı (Eba) sisteminde yer alan müzik eğitimi derslerine yönelik öğretmen görüşleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(32), 328-353. doi: 10.29329/mjer.2020.258.17
- Balaman, F. ve Hanbay Tiryaki, S. (2021). Corona Virüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/60435/769798>.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. ve Şahin, E. (2020). Koronavirüs (COVID-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>.
- Berge, Z. L. (1995). Facilitating Computer Conferencing: Recommendations from the Field. *Educational Technology*, 35(1), 22-30.
- Brown, A. P. (2008). A review of the literature on case study research. *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 1(1), 1-13.
- Burns, M. (2011). *Distance education for teacher training: Modes, models, and methods*. Education Development Center, Inc. Washington, DC.
- Can, E. (2020a). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Can, E. (2020b). Sanal sınıf yönetimi: İlkeler, uygulamalar ve öneriler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 251-295.
- Can, E. ve Ozan, C. (2021). Eğitim Bilişim Ağı (EBA): Covid-19 küresel salgınının yansımaları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 1553-1595.
- Can, E. ve Gündüz, Y. (2021a). Öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterliği ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 574-591. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.62826-869543>.
- Can, E. ve Gündüz, Y. (2021b). Öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterlikleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 49-68. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.875435>
- Cidral, W. A., Oliveira, T., Di Felice, M., & Aparicio, M. (2018). E-learning success determinants: Brazilian empirical study. *Computers & Education*, 122, 273-290. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.12.001>

- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basic of qualitative research techniques and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles, USA: Sage.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakın, M. ve Külekçi Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *The sage handbook of qualitative research*. California: Sage Publications.
- Doğan, S. ve Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 110-124.
- Eren, E. (2020). Yeni Tip Koronavirüs'ün Türk eğitim politikaları uygulamalarına etkisi: Millî Eğitim Bakanlığının ve Yükseköğretim Kurulunun yeni düzenlemeleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 153-162.
- Ferri, F., Grifoni, P., & Guzzo, T. (2020). Online learning and emergency remote teaching: Opportunities and challenges in emergency situations. *Societies*, 10(86), doi:10.3390/soc10040086.
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O., & Lencastre, J. A. (2020). Students' perceptions on distance education: A multinational study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17(18), 1-18. <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00194-2>.
- Fidel, R. (1984). *The case study method: A case study*. http://s3.amazonaws.com/academia.edu/documents/33415874/study_case.pdf?AWSAccessKeyId
- Ghazal, S., Al-Samarraie., & Aldowah, H. (2018). "I am still learning": Modeling LMS critical success factors for promoting students' experience and satisfaction in a blended learning environment. *IEEE Access*, 6(6), 77179-77201. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2018.2879677>
- Glesne, C. (2016). *Becoming qualitative researchers: An introduction*, (5th Edition). Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Gürdamar, T. N., Şehirli, A. Ş. ve Topçuoğlu Ünal, F. (2020). Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan EBA'da yer alan Türkçe dersi okuma becerisi ile ilgili öğretmen görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 8(4), 168-186.
- Hargreaves, A. (2020). *What's next for schools after coronavirus? Here are 5 big issues and opportunities*. <https://theconversation.com/whats-next-for-schools-after-coronavirus-here-are-5-big-issues-and-opportunities-135004>,
- Harper, K. C., Chen, K., & Yen, D. C. (2004). Distance learning, virtual classrooms, and teaching pedagogy in the Internet environment. *Technology in Society* 26 (2004) 585-598. www.elsevier.com/locate/techsoc
- Huber, S. G., & Helm, C. (2020). COVID-19 and schooling: Evaluation, assessment and accountability in times of crises-reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 32, 237-270. <https://doi.org/10.1007/s11092-020-09322-y>
- Kavuk, E. ve Demirtaş, H. (2021). COVID-19 Pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan öğretimde yaşadığı zorluklar. *E-Uluslararası Pedagoji Dergisi (e-upad)*, 1(1), 55-73.
- Kaynar, H., Kurnaz, A., Doğrukök, B. ve Şentürk Barışık, C. (2020). Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(7), 3269-3292. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44486>
- Külekçi Akyavuz, E. ve Çakın, M. (2020). Covid-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 723-737. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44140>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly, CA: Sage Publications.
- Lwoga, E. T. (2014). Critical success factors for adoption of web-based learning management systems in Tanzania. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology (IJEDICT)*, 10(1), 4-21.
- Mahmood, S. (2021). Instructional strategies for online teaching in COVID-19 Pandemic. *Human Behavior & Emerging Technologies*, 3, 199-203. <https://doi.org/10.1002/hbe2.218>.
- Mc Aleavy, T., Gorgen, K., & Gaible, E. (2020). *What does the research suggest is best practice in pedagogy for remote teaching?* Education Development Trust, <https://edtechhub.org/wp-content/uploads/2020/05/remote-teaching.pdf>.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London, UK: Sage.
- Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open* 1 (2020) 100012, <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100012>

- Müller, L. M., & Goldenberg, G. (2020). *Education in times of crisis: The potential implications of school closures for teachers and students. A review of research evidence on school closures and international approaches to education during the COVID-19 pandemic*. Chartered College of Teaching. https://my.chartered.college/wp-content/uploads/2020/05/CCTReport070520_FINAL.pdf
- OECD. (2020). *Supporting people and companies to deal with the COVID-19 virus: Options for an immediate employment and social-policy response*. [https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119686962r78x4do&title=Supporting people and companies to deal with the Covid-19 virus](https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119686962r78x4do&title=Supporting%20people%20and%20companies%20to%20deal%20with%20the%20Covid-19%20virus)
- Öztürk, İ., Akalın, S., Özgüner, İ. ve Şakiroğlu, M. (2020). Covid-19 salgınının ve karantinanın psikolojik etkileri. *Turkish Studies*, 15(4), 885-903. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44885>
- Page, A., & Jones, M. (2018). Rethinking teacher education for classroom behaviour management: investigation of an alternative model using an online professional experience in an Australian University. *Australian Journal of Teacher Education*, 43(11), 84-104. <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2018v43n11.5>
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods. Integrating theory and practice*, (Fourth Edition). CA: Sage Publications
- Pınar, M. A. ve Dönel Akgül, G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 Pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486.
- Pokhrel, S., & Chhetri, R. (2021). A literature review on impact of COVID-19 Pandemic on teaching and learning. *Higher Education for the Future* 8(1), 133–141. <http://dx.doi.org/10.1177/2347631120983481>.
- Reimers, M. F., & Schleicher, A. (2020). *2020 COVID-19 pandemisine karşı eğitimde atılabilecek adımlara rehberlik edecek bir çerçeve*. https://globaled.gse.harvard.edu/files/geii/files/framework_guide_v4_tr.pdf
- Sarı, T. ve Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Turkish Studies*, 15(4), 959-975. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44335>
- Shim, T. E., & Lee, S. Y. (2020). College students' experience of emergency remote teaching due to COVID-19. *Children and Youth Services Review*, 119 (2020), 105578. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105578>.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stewart, D. P. (2008). Classroom management in the online environment. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 4(3), 371-374.
- Tekin, E. (2020). COVID-19 kaygısının motivasyon üzerindeki etkisi: Z Kuşağı üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 1129-1145. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44070>
- TEDMEM. (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri* (TEDMEM Analiz Dizisi 7). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- TEGV. (2020). *Covid 19 dönemi TEGV çocukları uzaktan eğitim durum değerlendirme raporu*. <https://tegv.org/hakkimizda/egitim-raporlari/>
- Thomas, M. (2020). Virtual teaching in the time of COVID-19: Rethinking our WEIRD pedagogical commitments to teacher education. *Front. Educ.* 5, 595574. doi: 10.3389/educ.2020.595574
- UNESCO. (2020a). *Covid-19 crisis: UNESCO call to support learning and knowledge sharing through open educational resources*. <https://en.unesco.org/news/covid-19-crisis-unesco-call-support-learning-and-knowledge-sharing-through-open-educational>.
- UNESCO. (2020b). Distance learning strategies, what do we know about effectiveness? <http://www.unesco.org/covid19EDwebinar>
- Winthrop, R. (2020). Top 10 risks and opportunities for education in the face of COVID-19. <https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2020/04/10/top-10-risks-and-opportunities-for-education-in-the-face-of-covid-19/>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. ve Akar-Vural, R. (2020). *COVID-19 Pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri*. Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part64.pdf 11 Mart 2021.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G. ve Yılmaz, D. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Konya: Palet Yayınları.
- Yin, R. K. (2009). *Case study methods: Design and methods*, (Fourth Edition). CA: Sage Publications.

- Yurtbakan, E. ve Akyıldız, S. (2020). Sınıf öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve ebeveynlerin Covid-19 izolasyon döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 949-977. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43780>.
- Zainal, Z. (2007). *Case study as a research method*. www.researchgate.net/publication/41822817